

ДОСЛІДНИЦЬКА СЛУЖБА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Парламентське дослідження щодо правової природи рамкових мирних/базових угод

**Парламентське дослідження
щодо правової природи рамкових мирних/базових угод**

***Анотація.** У парламентському дослідженні розглядаються питання правової природи рамкових мирних домовленостей у контексті міжнародного досвіду вирішення мирного врегулювання десяти збройних конфліктів XX–XXI століть. Проаналізовано суб'єкти укладення угод, їхню правову природу та зміст, відображення в національному законодавстві та вплив на суверенітет.*

З'ясовано, що мирні домовленості не мають універсальної моделі, а укладення мирного договору передбачає відновлення міжнародно визнаних кордонів, виведення іноземних військ та підтвердження суверенітету держави.

***Ключові слова:** мирне врегулювання, рамкова угода, збройний конфлікт, гарантії безпеки, правова природа, суверенітет.*

Вступ

Пошук можливостей для мирного врегулювання російсько-української війни з самого її початку став викликом як для України, так і для інших держав світу та міжнародних організацій, що прагнуть розбудови сталого миру та дотримуються норм міжнародного права.

Триваючий збройний конфлікт виявив не лише слабкість механізмів забезпечення глобального правопорядку, а й систематичну зневагу російської федерації до міжнародних норм і зобов'язань, що вимагає від України зусиль, спрямованих на трансформацію безпекового середовища, яке дозволить державі зберегти суверенітет, територіальну цілісність, підвищити захищеність кордонів і громадян та забезпечити сталий розвиток.

Конкретизація й унормування відносин між державами задля створення безпечного майбутнього світу сприяють запровадженню нових форм партнерства між державами та нових способів забезпечення глобальної, регіональної та національної безпеки. Дослідницькою службою Верховної Ради України підготовлено оглядове досьє¹ щодо моделей міжнародних договорів, угод, меморандумів, в яких регламентовані зобов'язання держав у безпековій сфері, зокрема щодо гарантування цілісності й територіальної недоторканності держави союзниками (партнерами) у випадку збройного нападу. У цьому контексті проаналізовані чинні міжнародні договори, зокрема й багатосторонні в рамках державних союзів (у тому числі США, Австралії – з іншими державами), безпекові угоди України, а також договори, що втратили чинність, але є важливими для України у причинно-наслідковому та порівняльному аспектах.

Дотримуючись основоположного принципу сучасного міжнародно-правового порядку – мирного розв'язання міжнародних конфліктів, Україна продовжує пошук шляхів дипломатичного завершення війни та формування гарантій безпеки в подальшому. Так, 23 грудня 2025 року на зустрічі з журналістами Президент України уперше озвучив проект мирної угоди, над яким останніми тижнями працювали представники США, України та ЄС. Угоду з 20 пунктів мають підписати чотири сторони – Україна, Росія, Європа та Сполучені Штати Америки².

За підсумками зустрічі Коаліції охочих у Парижі 06 січня 2026 року були підписані два важливі документи: спільна декларація всіх держав Коаліції та тристороння декларація Франції, Великої Британії й України. Ці документи

¹ Оглядове досьє щодо моделей безпекових гарантій (безпекових договорів, угод) між державами. *Дослідницька служба Верховної Ради України*. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/review_files-nb/74601.html?search=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%B

² Зеленський представив 20 пунктів проекту угоди щодо завершення війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyy-20-punktiv-zavershennya-viyny/33631696.html>.

визначили держави, які готові бути лідерами у справі гарантування безпеки на землі, у небі, на морі та у відновленні України³.

З огляду на незавершеність переговорного процесу⁴ та відсутність офіційного тексту анонсованого проекту угоди, детальний аналіз її положень видається передчасним. Разом із тим, зважаючи на актуальність питань правової регламентації угоди про завершення війни в Україні, керуючись підпунктом 3 пункту 11 Положення про Дослідницьку службу Верховної Ради України, вважаємо за доцільне з'ясувати правову природу рамкових мирних/базових угод у контексті міжнародного досвіду врегулювання військових (збройних) конфліктів.

Основна частина

Головна обов'язкова ознака будь-якої мирної угоди полягає у назві цього поняття. Прикметник «мирний», як і слово мир, не мають чітких меж як із точки зору міжнародного права, так і з точки зору суб'єктивного тлумачення, адже мир сам по собі означає припинення збройного конфлікту між сторонами та перехід фази вирішення суперечок в юридичну площину. Саме тому мирна угода передбачає постійне припинення збройного конфлікту, а не тимчасове. Мирні угоди мають ширшу мету – окреслити умови для постійного припинення воєнних дій⁵. «Це документи після дискусій між усіма або декількома протагоністами конфлікту, що врегульовують припинення конфлікту і воєнного насильства»⁶. Вони є договорами, які мають намір створити інструкцію для воюючих сторін, що призведе до фінального мирного врегулювання. Такі угоди можуть мати намір завершити конфлікт або трансформувати його, щоб сторони могли працювати в напрямку триваючого миру⁷.

Загалом науковці виділяють три основні методи мирного вирішення конфліктів: дипломатичний, правовий, політичний, які мають відповідні конкретні втілення. Так, до дипломатичних методів мирного вирішення конфліктів належать: традиційна дипломатія, переговори, посередництво, місії зі спостереження, «добрі послуги» та «човникова дипломатія», миротворчі місії тощо; до правових – арбітраж, судове врегулювання; до політичних – діяльність

³ Важливо, що сьогодні є ґрунтовні документи Коаліції охочих: спільна декларація всіх країн Коаліції та тристороння декларація Франції, Британії та України – Президент. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vazhlivo-sho-sogodni-ye-gruntovni-dokumenti-koalitsiyi-ohochi-102317>

⁴ Відома дата нової зустрічі України, США та Європи щодо завершення війни. URL: https://24tv.ua/mirni-peregovori-ukrayina-yevropa-ssha-domovilisya-pro-novu-zustrich_n2980980; Берендій Ю. Зеленський розкрив деталі нових переговорів щодо миру – який наступний крок. URL: <https://glavred.net/war/zelenskiy-raskryl-detali-novyh-peregovorov-po-miru-kakoy-sleduyushchiy-shag-10728731.html>

⁵ Understanding peace treaties. American bar association. 2018. URL: https://www.americanbar.org/groups/public_education/publications/teaching-legaldocs/understanding-peace-treaties

⁶ Badran, R. (2014). Intrastate peace agreements and the durability of peace. *Conflict Management and Peace Science*, 31(2), 193–217. <http://www.jstor.org/stable/26271358>

⁷ Ryan S. C. Functional and dysfunctional themes in successful peace agreements arising from intractable conflicts : Dissertation. 2017. 152 p. URL: <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/3541>

по врегулюванню конфлікту міжурядових та наднаціональних організацій, наприклад ООН⁸.

У світовій практиці укладення перемир'я та мирних угод є інструментами завершення або заморожування конфліктів різної інтенсивності. Однак кожен випадок має унікальний контекст, що визначає зміст і структуру домовленостей. З огляду на особливості російсько-української війни, ключовим викликом для України є створення власного алгоритму мирного врегулювання, який не тільки не суперечитиме національним інтересам, а й забезпечуватиме збереження суверенітету, територіальної цілісності та довгострокової безпеки⁹.

Історія міжнародних відносин знає подібні рамкові мирні або базові угоди, які зазвичай мають характер політико-дипломатичної ініціативи. У міжнародному праві такого роду домовленості називаються: «ceasefire» («перемир'я» або «припинення вогню»)¹⁰, «framework agreement» (рамкова угода, зазвичай політична декларація принципів, яка веде до подальших юридично зобов'язуючих договорів)¹¹. Термін «ceasefire» буквально означає «припинити стріляти» і визначається як «призупинення актів насильства військовими та парамілітарними силами, зазвичай у результаті втручання третьої сторони», тоді як «framework agreement» є зобов'язуючим договором, що встановлює широкі зобов'язання сторін і загальну систему врядування, залишаючи деталізацію правил та процедур для подальших мирних угод, конкретних договорів, спрямованих на імплементацію у національні законодавства. Норми ceasefire можуть виступати невід'ємною складовою framework agreement, а також слугувати інструментом реалізації визначених у договорі домовленостей між сторонами спору та третіми сторонами. Обидва інструменти не виключають використання один одного у спільних домовленостях незалежно від суб'єктів – держав чи утворень, міжнародних організацій чи місій, які беруть участь у процесі врегулювання збройних конфліктів, але гарантують дотримання умов угоди.

В українській практиці міжнародний договір стає частиною національного законодавства лише після підписання, надання згоди на обов'язковість (ратифікації, затвердження, прийняття або приєднання) відповідно до Конституції України та Закону України «Про міжнародні договори України». Згідно зі статтею 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Пункт а) частини другої статті 9 Закону

⁸ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. P. 15 URL: <https://sk.sagepub.com/book/mono/regional-guide-to-international-conflict-and-management-from-1945-to-2003/toc>

⁹ Гнатов, А., Шевченко, О., Семененко, О., Соломицький, О., Бусель, В. Рекомендації щодо порядку укладання перемир'я (мирної угоди) під час збройного конфлікту: український досвід. *Міжнародний науковий журнал «Military Science»*, 2025. 3(2), 20-31. URL: <https://themilitaryscience.com/index.php/journal/article/view/134>

¹⁰ Bell, Christine. Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford Public International Law. Oxford University Press, 2009. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e263?prdEPIL>

¹¹ Matz-Lück, Nele. Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford Public International Law. Oxford University Press, 2011. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e703>

України «Про міжнародні договори України» вимагає ратифікацію політичних (про дружбу, взаємну допомогу і співробітництво, нейтралітет), територіальних і таких, що стосуються державних кордонів, розмежування виключної (морської) економічної зони і континентального шельфу України, мирних договорів. Отже, міжнародний договір з питань миру та кордонів потребує узгодження з парламентом.

В Україні питання визначення території та зміни державних кордонів може вирішуватися лише шляхом всеукраїнського референдуму відповідно до Закону України «Про всеукраїнський референдум», що визначає правові засади проведення референдуму як форми безпосередньої демократії, коли народ ухвалює рішення щодо територіальних змін чи інших питань загальнодержавного значення.

Всі питання, які формулюють принципи відновлення територіальної цілісності, гарантії безпеки, відповідальність агресора, задають напрям для майбутніх переговорів, можуть стати основою для укладення повноцінного міжнародного договору, якщо буде погодження з іншими державами, є політичними рамковими (framework) пропозиціями. У зв'язку з цим така рамкова угода чи політична заява без ратифікації не є міжнародним договором у розумінні Віденської конвенції про право міжнародних договорів (1969 р.)¹².

Важливо відзначити, що *історично* право війни і миру формувалося століттями, і домовленості, які фіксували мир, завершували не лише війну, а слугували в подальшому джерелами та принципами міжнародного права. Наприклад, Вестфальський мир (1648 р.)¹³ заклав принцип суверенітету держав та заборони втручання у внутрішні справи, чим фактично «створив» сучасне міжнародне право, ставши універсальним прецедентом. Віденський конгрес (1815 р.)¹⁴ створив стабільність приблизно на 100 років, зафіксувавши, що іноді система гарантій безпеки важливіша за покарання агресора. Версальський мир (1919 р.)¹⁵, будучи формально законним, фактично порушував принцип справедливості та спричинив Другу світову війну, засвідчивши, що мир, побудований на приниженні агресора, не є сталим. Сан-Франциський мирний договір з Японією (1951 р.)¹⁶ забезпечив інтеграцію Японії у світову економіку, не дивлячись на відмову від територій, відсутність репарацій для багатьох держав, та став моделлю реінтеграції агресора через трансформацію права й економіки, а не ізоляції агресора. Корейське перемир'я (1953 р.)¹⁷ не вирішило

¹² Vienna Convention on the Law of Treaties. 23 May 1969. United Nations Treaty Series, vol. 1155, p. 331. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

¹³ Westphalian Peace Treaties (1648). Instrumentum Pacis Osnabrugensis (Peace of Osnabrück) and Instrumentum Pacis Monasteriensis (Peace of Münster), signed 24 October 1648. URL: https://germanhistorydocs.ghi-dc.org/pdf/eng/87.%20PeaceWestphalia_en.pdf

¹⁴ Final Act of the Congress of Vienna (1815). General Treaty signed at Vienna, 9 June 1815. URL: https://hlrn.org/img/documents/final_congress_viennageneral_treaty1815.pdf

¹⁵ Treaty of Versailles (1919). Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Germany, signed at Versailles, 28 June 1919. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125327/1416_Treaty_Versailles.pdf

¹⁶ Treaty of Peace with Japan (San Francisco Peace Treaty, 1951). Treaty of Peace with Japan. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20136/volume-136-I-1832-English.pdf>

¹⁷ Korean Armistice Agreement (1953). Agreement between the Commander-in-Chief, United Nations Command, and the Supreme Commander of the Korean People's Army and the Commander of the Chinese People's Volunteers,

основу конфлікту, а перевело його в «заморожений» формат тимчасового миру. У Женевській декларації щодо Кіпру від 1974 року¹⁸ закладено концептуальну основу для подальшого розвитку ідеї двообщинного, а згодом і двозонального врегулювання, що стало домінуючою формулою в переговорах під егідою ООН у наступні десятиліття¹⁹. Дейтонські угоди (1995 р.)²⁰ зупинили війну в Боснії і Герцеговині, але створили нежиттєздатну державну систему та показали, що мир за рахунок дисфункцій держави є небезпечним компромісом, оскільки вони закріпили надзвичайно складну та нефункціональну державну систему, яка законсервувала етнічні поділи, реформи та створила постійні кризи управління. Кемп-Девідські угоди (1978 р.)²¹ в обмін територій на мир довели, що мир можливий лише між суб'єктами, які визнають існування один одного. Мінські угоди (2014–2015 рр.)²² суперечили принципу суверенітету та легітимізували російський вплив, показавши, що мир без визнання агресора агресором є пасткою.

Наприклад, Женевська декларація щодо Кіпру 1974 року (*Geneva Declaration on Cyprus*) підписана в умовах гострої фази збройного конфлікту, що виник унаслідок військового втручання Туреччини після державного перевороту в Республіці Кіпр, міністрами закордонних справ Греції, Туреччини та Великої Британії, які стали державами-гарантами незалежності, територіальної цілісності та конституційного ладу Кіпру. Попри те, що документ не забезпечив остаточного врегулювання конфлікту та не запобіг подальшому закріпленню фактичного поділу острова, який згодом трансформувався у тривалий заморожений конфлікт, декларація відіграла важливу роль у формуванні міжнародного підходу до кіпрського питання, визначивши базові принципи подальших переговорів: визнання двообщинного характеру держави, необхідність політичного діалогу та відмову від силових методів врегулювання. У цьому сенсі Женевська декларація стала відправною точкою для подальших процесів під егідою ООН і залишається значущим політичним документом у контексті аналізу міжнародних підходів до врегулювання внутрішньодержавних збройних конфліктів. Сьогодні питання повного відновлення територіального суверенітету та політичного об'єднання Кіпру залишаються невирішеними, і міжнародні переговори, включно з ініціативами ООН, періодично

concerning a military armistice in Korea, signed at Panmunjom, 27 July 1953. URL: https://www.usfk.mil/Portals/105/Documents/SOFA/G_Armistice_Agreement.pdf

¹⁸ Geneva Declaration on Cyprus (30 July 1974). URL: <https://www.gov.cy/pio/en/documents/agreements/agreements-geneva-declaration-on-cyprus-30-july-1974>

¹⁹ *The Cyprus Question*. Our vision for a reunified Cyprus. URL: <https://www.cyprusembassy.fi/helsinkiemb/our-vision-for-a-reunified-cyprus.htm1>

²⁰ Dayton Peace Agreement (1995). General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, initialed in Dayton on 21 November 1995 and signed in Paris on 14 December 1995. URL: <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/?print=pdf>

²¹ Camp David Accords (1978). Framework for Peace in the Middle East agreed at Camp David, signed 17 September 1978. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/campdav.asp

²² Minsk Protocol (2014). Protocol on the results of consultations of the Trilateral Contact Group, signed in Minsk, 5 September 2014. URL: <https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ua140905minskceasfireen.pdf>; Minsk Agreements (2015). Package of Measures for the Implementation of the Minsk Agreements, signed in Minsk, 12 February 2015. URL: <https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/ua150212minskagreementen.pdf>

поновлюються з метою досягнення єдиного легітимного рішення чи іншої форми загального врегулювання статусу острова, які обидві сторони – грецько-кіпріотська та турецько-кіпріотська – розглядають по-різному залежно від внутрішньополітичної ситуації та зовнішнього впливу. Нещодавні політичні зміни в північній частині Кіпру, зокрема перемога кандидатів, які підтримують ідею повернення до переговорного процесу, свідчать про потенційне відновлення діалогу щодо мирного врегулювання після тривалої перерви у багатостадійних переговорах під егідою ООН та ЄС²³.

Рамкова Угода про укладення мирного договору між Єгиптом та Ізраїлем про мир на Близькому Сході, узгоджена в Кемп-Девіді (*Camp David Accords*), була укладена 17 вересня 1978 року у Вашингтоні за посередництва США з метою офіційної нормалізації відносин між Ізраїлем та Єгиптом і стала моделлю для подальших мирних ініціатив у регіоні, в межах якої узгоджено мирний процес та узгоджено його загальні положення. В угоді умовно визначено питання кордону, території, населення та фінансів, передбачено відхід ізраїльських сил на визначені безпекові пункти та передачу влади на території Західного берега та Гази місцевому самоврядному органу влади. Кемп-Девідська угода виконала свою основну ціль – нормалізацію відносин між Ізраїлем та Єгиптом, але через загальність та широкий зміст більшості норм виконання положень угоди було де-факто здійснено шляхом подальшого укладення мирних договорів з Єгиптом та Йорданією.

Резолюція ООН № 687 від 03 квітня 1991 року²⁴, прийнята Радою Безпеки ООН, започаткувала офіційне припинення вогню²⁵ між Іраком і Кувейтом та стосувалася питань непорушності кордонів, створення демілітаризованої зони й розміщення в її межах підрозділу спостерігачів ООН, зобов'язання Іраку щодо зброї масового знищення; репарації та санкції щодо Іраку.

Дейтонська мирна угода (*General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina* (GFAP)) є міжнародною мирною угодою, яка поклала край Боснійській війні 1992–1995 років – одному з ключових конфліктів у межах розпаду колишньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії. Угода була попередньо погоджена 21 листопада 1995 року у місті Дейтон (штат Огайо, США) і підписана офіційно 14 грудня 1995 року в місті Париж.

Основна мета цього документа полягала у встановленні стійкого припинення бойових дій, відновленні миру та створенні основ для тривалого політичного врегулювання в регіоні. До мирного процесу долучилися Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) й ООН. Саме вони забезпечували умови для реалізації угоди й підтримку стабілізації ситуації²⁶.

²³ Pro-reunification candidate wins north Cyprus election. URL: <https://www.ft.com/content/84b525d6-c505-459c-8b5e-80583ae1c986>

²⁴ Resolution 687 (1991) / adopted by the Security Council at its 2981st meeting, on 3 April 1991. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/110709?ln=ru&v=pdf>

²⁵ Iraq/Kuwait – UNIKOM Background. [https://peacekeeping.un.org/mission/past/unikom/background.html#:~:text=By%20resolution%20687%20\(1991\)%20the,one%20State%20against%20the%20other.](https://peacekeeping.un.org/mission/past/unikom/background.html#:~:text=By%20resolution%20687%20(1991)%20the,one%20State%20against%20the%20other.)

²⁶ Dayton Accords. <https://www.britannica.com/event/Dayton-Accords>

Угода формально завершила бойові дії, встановивши режим припинення вогню й закріпивши положення щодо роззброєння та розміщення військових сил. У додатку щодо воєнних аспектів сторони зобов'язалися припинити усі наступальні операції та обстріли й не встановлювати нові мінні поля чи оборонні перешкоди без погодження з міжнародними сторонами. Це положення стало юридичною основою для розгортання багатонаціональних миротворчих сил (Implementation Force (IFOR)) під егідою НАТО та ООН²⁷.

Дейтонська мирна угода також підтвердила суверенітет і територіальну цілісність Боснії і Герцеговини як єдиної держави в її міжнародно визнаних кордонах. При цьому вона встановлює внутрішньодержавний устрій, заснований на двох політичних утвореннях – Федерації Боснії і Герцеговини (з населенням переважно боснійців і хорватів) та Республіці Сербській (з населенням переважно сербів). Така модель була компромісом сторін і мала на меті врахувати реалії етнічних і територіальних розмежувань, що склалися під час збройного конфлікту²⁸.

Важливим аспектом є те, що Дейтонська угода містила частковий текст Конституції Боснії і Герцеговини як один із своїх основних додатків, а саме Додаток 4. Однією з ключових передумов стабілізації політичної ситуації була організація вільних і чесних виборів на всіх рівнях влади. У межах мирної угоди були визначені механізми формування державних інституцій, включно з прямими виборами Президента Боснії і Герцеговини та депутатів парламенту. Угода також передбачала формування управлінських структур, здатних представляти інтереси всіх етнічних груп і забезпечувати функціонування державної системи²⁹. Мирна угода містить положення щодо демілітаризації та роззброєння воєнізованих формувань, відновлення контролю над озброєнням і створення зон безпеки, зобов'язання широкої співпраці з міжнародними організаціями та агентствами, які беруть участь у реалізації як військових, так і цивільних аспектів угоди. У доповненнях до угоди передбачено призначення Високого представника (High Representative) з мандатом координувати діяльність міжнародних організацій, сприяти виконанню угоди, моніторити її реалізацію та підтримувати розвиток правових й адміністративних структур у Боснії і Герцеговині. Така співпраця була ключовою для імплементації мирного процесу, включно з підтримкою реформ, захистом прав людини та організацією виборів³⁰.

Отже, Дейтонська мирна угода стала фундаментальним міжнародним договором, що завершив бойові дії та запровадив тривалий мир у Боснії і Герцеговині. Вона зберегла державу як суверенну й незалежну юридичну особу. Угода дала змогу зупинити масштабний збройний конфлікт, закріпити

²⁷ Annex 1A: Agreement on the Military Aspects of the Peace Settlement. URL: <https://hrlibrary.umn.edu/icty/dayton/daytonannex1A.html>

²⁸ Annex 1A: Agreement on the Military Aspects of the Peace Settlement. URL: <https://hrlibrary.umn.edu/icty/dayton/daytonannex1A.html>

²⁹ Summary of the Dayton Peace Agreement on Bosnia-Herzegovina. URL: <https://hrlibrary.umn.edu/icty/dayton/daytonsum.html>

³⁰ Annex 10: Agreement on Civilian Implementation of the Peace Settlement. URL: <https://hrlibrary.umn.edu/icty/dayton/daytonannex10.html>

міжнародний порядок і запустити процеси демократичного управління та співробітництва із міжнародними організаціями.

У цілому успішність угод, спрямованих на зупинку збройного конфлікту, залежить від того, наскільки вони не лише припиняють бойові дії, а й створюють життєздатну політичну систему, яка забезпечує баланс інтересів сторін, гарантії безпеки та перспективу розвитку держави. Якщо угода обмежується лише «замороженням» конфлікту без вирішення його причин, вона стає тимчасовим компромісом і може призвести до нових криз та інституційної нежиттєздатності держави.

Загалом вивчення практики мирного завершення збройних конфліктів дозволяє краще усвідомити можливі ризики, обмеження та довгострокові наслідки різних форматів мирних домовленостей. У цьому контексті особливо важливо підкреслити, що кожен збройний конфлікт має унікальну природу, а отже, підходи до його врегулювання повинні враховувати сукупність історичних, політичних, безпекових, соціальних і міжнародних чинників.

Проведений аналіз міжнародно-правових документів (Табл. 1) свідчить, що мирні угоди працюють тоді, коли вони не лише зупиняють війну, а й створюють умови для довгострокового співіснування та розвитку. Такими ключовими пріоритетами розвитку для України є питання чіткого визнання довоєнних кордонів, міжнародні гарантії безпеки, механізми відповідальності, реінтеграція територій без втрати суверенітету.

Таблиця 1

№ з/п	Суб'єкти укладення угоди	Нормативне джерело	Відображення в національному законодавстві	Зміст угоди	Правова природа	Вплив на суверенітет
1.	Уряд Республіки Молдова та представники Придністров'я; Держави-гаранти: Російська Федерація та Україна	«Московський меморандум» (8 травня 1997 року) ³¹	Не ратифіковано парламентом, не є частиною законодавства Молдови	Припинення вогню, розведення сил, гуманітарні аспекти, майбутні переговори щодо статусу регіону	Не є міжнародним договором, не змінював конституційного устрою, служив базою для подальших переговорів	Де-юре суверенітет Молдови не змінений; де-факто створено «заморожений» конфлікт і обмежено реалізацію суверенітету на частині території
2.	Федеративна Республіка Німеччина	«Договір про основи» (21 грудня 1972 року) ³²	Ратифікований парламентами обох держав, є частиною	Непорушність кордонів, відмова від	Спочатку як політична декларація з міжнародним	Де-юре закріпив існування двох держав, але залишив

³¹ Memorandum on the Bases for Normalization of Relations between the Republic of Moldova and Transdnistria. Moscow, 8 May 1997. URL: https://www.peaceagreements.org/media/documents/ag454_588b4c0b9e9da.pdf

³² The Basic Treaty (Grundlagenvertrag) between the Federal Republic of Germany and the German Democratic Republic. Berlin, 21 December 1972. German History in Documents and Images (GHDI). URL: <https://germanhistorydocs.org/en/two-germanies-1961-1989/the-basic-treaty-december-21-1972.pdf>

	та Німецька Демократична Республіка		їхнього законодавства	застосування сили, співпраця у гуманітарних та економічних питаннях	визнанням, потім ратифікований як міжнародний договір	відкритим питання об'єднання; став основою для подальшої інтеграції та возз'єднання ФРН і НДР у 1990 році
3.	Уряди Ізраїлю-Єгипту / Йорданії (1978–1994 роки); За посередництва Президента США	Кемп-Девідські угоди (5–17 вересня 1978 року) ³³ , мирні угоди з Єгиптом (26 березня 1979 року) ³⁴ та Йорданією (25 липня 1994 року) ³⁵	Спочатку політичні рамкові домовленості та основні принципи миру, а згодом основи для ратифікованих мирних договорів, інтегрованих у внутрішнє право	Принципи безпеки, територіальні питання, дипломатичне врегулювання конфліктів	Міжнародні договори, ратифіковані парламентами	Відновлення суверенітету Єгипту над Синаєм, але з військовими обмеженнями; для Ізраїлю втрата стратегічної території, але здобуття міжнародної легітимності; для Йорданії – стабілізація кордонів
4.	Південна Корея та Північна Корея	Угода про базові принципи взаємодії та мирного співіснування (13 грудня 1991 року) ³⁶	Не ратифікована як міжнародний договір	Визначення рамок взаємодії, демілітаризовані зони, гуманітарні аспекти	Політична декларація	Суверенітет де-юре не змінений; де-факто угода закріпила поділ і «заморожений» статус конфлікту
5.	Джибуті / Ефіопія / Еритрея (2000–2018 роки)	Угода про припинення бойових дій (18 червня 2000 року) ³⁷ , Мирний договір (12 грудня 2000	Інкорпорація через парламентські ратифікації; відображення у внутрішніх правових актах	Припинення війни, визначення кордонів, принципи мирного співіснування	Політична декларація, що трансформувалася у міжнародний договір	Ефіопія та Еритрея: відновлення контролю над територіями, але обмеження військової автономії;

³³ Camp David Accords. Framework for Peace in the Middle East. Washington, 17 September 1978. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/campdav.asp

³⁴ Мирний договір між Арабською Республікою Єгипет та Державою Ізраїль, підписаний у Вашингтоні 26 березня 1979 р. // United Nations Treaty Series. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201136/volume-1136-I-17813-English.pdf>

³⁵ Мирний договір між Державою Ізраїль та Хашимітським Королівством Йорданія, підписаний у Ваді-Арабі 26 жовтня 1994 р. URL: <https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/il20jo941026peacetreatyisraeljordan.pdf>

³⁶ Угода про примирення, ненапад та співробітництво між Південною та Північною Кореєю (Південно-Північна базова угода), підписана в Сеулі 13 грудня 1991р. URL: <https://ncckoreapeace.com/wpcontent/uploads/2017/01/1991-12-13-south-north-agreement-on-reconciliation.pdf>

³⁷ Agreement on Cessation of Hostilities between the Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the Government of the State of Eritrea, signed in Algiers 18 June 2000. URL: https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/eritrea_ethiopia_06082000.pdf

		року) ³⁸ , остаточна угода про мир і співробітницт во (Джидда, 16 вересня 2018 року) ³⁹				Джибуті: стабілізація регіональної безпеки
6.	Хорватія та Сербія (1995–1998 роки); За посередниц тва Європейсь кого Союзу, Франції, Німеччини, Російської Федерації, Великої Британії, США; а також ООН	Дейтонська мирна угода (Загальна рамкова угода про мир у Боснії і Герцеговині, 14 грудня 1995 року) ⁴⁰ , Ердутська угода (Основна угода щодо регіону Східна Славонія, Баранья та Західний Срем, 12 листопада 1995 року) ⁴¹ , Мандат UNTAES (Тимчасова адміністрація ООН у Східній Славонії, Баранья та Західному Сремі, 1996– 1998 роки) ⁴²	Впроваджені через національні закони та міжнародні місії	Припинення бойових дій, гуманітарни й доступ, основи мирного врегулюванн я за посередницт ва ООН, передбачала демлітариза цію та мирну реінтеграцію територій	Політичні рамки, виконання яких контролювало ся міжнародним и місіями	Резолюція Ради Безпеки ООН, ухвалена відповідно до глави VII Статуту ООН (обов'язкова для виконання), створювала міжнародну адміністрацію з широкими повноваженнями, що тимчасово обмежувало суверенітет Хорватії на цій території, але в перспективі – відновлення повного контролю над територією; забезпечила мирну реінтеграцію Східної Славонії до складу Хорватії та створила прецедент міжнародної адміністрації;

³⁸ Agreement between the Government of the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the Government of the State of Eritrea (Algiers Agreement), signed in Algiers 12 December 2000. URL: https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/eritrea_ethiopia_12122000.pdf

³⁹ Agreement on Peace, Friendship and Comprehensive Cooperation between the Federal Democratic Republic of Ethiopia and the State of Eritrea, signed in Jeddah (Saudi Arabia) 16 September 2018. URL: <https://www.peaceagreements.org/agreements/2098/>

⁴⁰ Загальна рамкова угода про мир у Боснії і Герцеговині (Дейтонська мирна угода), підписана в Парижі 14 грудня 1995 р. URL: https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/dayton.pdf

⁴¹ Основна угода щодо регіону Східна Славонія, Баранья та Західний Срем (Ердутська угода), підписана в Ердута та Загребі 12 листопада 1995 р. URL: <https://ucdp.uu.se/downloads/fullpeace/Cro%2019951112.pdf>

⁴² Резолюція Ради Безпеки ООН 1037 (1996) про створення Тимчасової адміністрації ООН у Східній Славонії, Баранья та Західному Сремі, ухвалена 15 січня 1996 р. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202323>

		– комплекс угод та резолюцій Ради Безпеки ООН, що регулювали діяльність міжнародної адміністрації для забезпечення мирної реінтеграції території до складу Хорватії				Сербія: втрата фактичного контролю над регіоном
7.	Косово (1999–2008 роки); Суб'єкти процесу міжнародного врегулювання: представники НАТО (KFOR) та уряд Союзної Республіки Югославія (Сербія і Чорногорія); UNMIK; представники косовських албанців	Кумановська угода (9 червня 1999 року) ⁴³ ; Резолюція РБ ООН № 1244 (10 червня 1999 року) ⁴⁴ ; План Ахтісаарі (26 березня 2007 року) ⁴⁵	Не інтегровано у внутрішнє право: не ратифіковано парламентом Югославії / Сербії, не є частиною внутрішнього права; для Косово – рамка міжнародної адміністрації UNMIK	Умови припинення бойових дій, виведення югославських військ і поліції з Косово та розгортання міжнародних сил безпеки, творення міжнародної адміністрації UNMIK та мандат KFOR, Політичні рамки для визначення майбутнього статусу Косово	Військово-технічні домовленості; міжнародне управління, політичні рамки для проголошення незалежності Косово у 2008 році	Сербія формально зберегла суверенітет, але де-факто управління здійснювала міжнародна адміністрація UNMIK; проголошення незалежної держави Косово під міжнародним управлінням
8.	Національний уряд	Остаточна угода про	Закріплена у Конституції та	Припинення війни,	Політична угода,	Колумбія: посилення

⁴³ Military Technical Agreement between the International Security Force (KFOR) and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia (Kumanovo Agreement, 9 June 1999). URL: https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/old_dnn/Kumanovo%20Military%20Technical%20Agreement%20%28NATO%29%20June%201999.pdf

⁴⁴ United Nations Security Council. Resolution 1244 (1999) United Nations. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/274488>

⁴⁵ План був офіційно представлений у вигляді Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement на засіданнях, пов'язаних із процесом врегулювання статусу Косово, і переданий Раді Безпеки ООН, який пропонував «керовану незалежність» Косово з міжнародними гарантіями: United Nations. Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement (Ahtisaari Plan, 2007). Special Envoy of the UN Secretary-General Martti Ahtisaari. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/593976>

	Колумбії та FARC-EP (Револьюційні збройні сили Колумбії – Народна армія); Треті сторони: Куба, Норвегія, Венесуела та Чилі	припинення збройного конфлікту та побудову стабільного і тривалого миру FARC (24 листопада 2016 року) ⁴⁶	законах Колумбії	інтеграція колишніх бойовиків у політичне життя	легалізована у внутрішньому праві	суверенітету через внутрішню стабілізацію, але часткове обмеження у сфері амністії і правосуддя: держава свідомо обмежила частину свого суверенного права на кримінальне переслідування та покарання заради досягнення миру, запровадила перехідне правосуддя; погодилася на винятки у застосуванні кримінального права та конституційних норм, щоб інтегрувати колишніх бойовиків у мирний політичний процес
9.	Уряд Великої Британії та Уряд Ірландії і політичні партії Північної Ірландії	«Угода Страсної п'ятниці» (Белфастська угода, 10 квітня 1998 року) ⁴⁷	Легітимізована парламентами та конституційним правом обох держав	Принципи політичного співіснування, безпека, роззброєння, амністія	Спершу політична рамка, пізніше міжнародно-правовий договір	Велика Британія: часткове обмеження суверенітету через автономію Північної Ірландії
10.	Азербайджан, Вірменія, представники	Бішкекський протокол (5–6	Не ратифіковано парламентами	Припинення бойових дій, фіксація лінії	Рамкові політико-дипломатичні угоди	Азербайджан: збереження міжнародно визнаних кордонів, але

⁴⁶ Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, signed in Bogotá 24 November 2016. URL: <https://www.peaceagreements.org/wview/1845/Final%20Agreement%20to%20End%20the%20Armed%20Conflict%20and%20Build%20a%20Stable%20and%20Lasting%20Peace>

⁴⁷ Agreement reached in the multi-party negotiations (The Belfast Agreement / Good Friday Agreement), signed in Belfast 10 April 1998. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/619500728fa8f5037d67b678/The_Belfast_Agreement_An_Agreement_Reached_at_the_Multi-Party_Talks_on_Northern_Ireland.pdf

Нагірного Карабаху, пізніше – Президент Азербайджану, Прем'єр-міністр Вірменії та Президент РФ (1994–2023 роки)	травня 1994 року) ⁴⁸ , Тристороння заява Азербайджану, Вірменії, РФ від 9 листопада 2020 року ⁴⁹ ; подальші спільні заяви, дорожні карти та декларації щодо підписання мирного договору (2021–2023 роки)		зіткнення (1994 рік), розміщення миротворців (2020 рік), відкриття транспортних коридорів		фактична окупація частини територій з поступовим відновленням контролю над територіями; Вірменія: втрата територій та обмеження суверенітету
---	--	--	---	--	--

Зазначені угоди охоплюють широкий спектр міжнародних практик врегулювання конфліктів і саме через їхню різноманітність вони є корисними для України як база для порівняння та пошуку власної моделі мирного врегулювання. Ці угоди корисні також як історичні прецеденти для аналізу власних викликів: окупація, заморожені конфлікти, питання реінтеграції територій. Вони показують, що мирні угоди не завжди остаточні – іноді вони лише фіксують статус-кво, але можуть стати основою для майбутнього відновлення суверенітету. Або ж, навпаки, – допомагають зрозуміти, які моделі працюють, а які створюють довготривалі проблеми (наприклад, «заморожені» конфлікти без вирішення статусу).

Варто відзначити, що нерідко такі угоди – це компромісні рішення, які балансують між збереженням де-юре суверенітету та де-факто обмеженням його реалізації (через міжнародні адміністрації, миротворців, демілітаризацію). Україна може використати досвід цих угод як прецеденти міжнародного врегулювання конфліктів, які показують, що заморожені конфлікти (Придністров'я, Корея, Косово) не вирішуються без політичної волі та міжнародного тиску. Приклад успішної реінтеграції територій (Хорватія після Ердутської угоди, Ефіопія–Еритрея) демонструє можливість повернення контролю через міжнародні механізми. Досвід перехідного правосуддя (Колумбія) може бути корисним для інтеграції колишніх бойовиків чи амністій у постконфліктний період. Угоди на кшталт Белфастської (1998 року) показують,

⁴⁸Bishkek Protocol (Ceasefire Protocol), signed in Bishkek 5–6 May. URL: 1994 <https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/bishkek20protocol.pdf>

⁴⁹ Statement by President of the Republic of Azerbaijan, Prime Minister of the Republic of Armenia and President of the Russian Federation, 9 November 2020. URL: <https://mfa.gov.az/en/category/end-of-the-conflict-in-november-2020-and-post-conflict-situation/trilateral-statement-of-the-leaders-of-azerbaijan-russian-federation-and-armenia-of-november-10-2020>

що політична автономія може стати інструментом стабілізації без втрати державного суверенітету.

Висновки

Вивчення міжнародної практики дозволяє краще усвідомити можливі ризики, обмеження та довгострокові наслідки різних форматів мирних домовленостей. Проведений аналіз рамкових мирних/базових угод у контексті міжнародного досвіду врегулювання військових (збройних) конфліктів засвідчив, що правова природа та зміст домовленостей, спрямованих на припинення збройних конфліктів, можуть істотно відрізнятися залежно від характеру конфлікту, його передумов, стадії розвитку та ролі міжнародних організацій.

Правова природа рамкових домовленостей полягає переважно у тому, що вони виступають як політичні декларації, військово-технічні угоди або міжнародні договори. Такі документи носять змішаний характер, але завжди є перехідним етапом до укладення повноцінного міжнародного договору, який остаточно імплементується у національне законодавство. Частина з них може бути ратифікована парламентами та інтегрована у внутрішнє законодавство (як у випадку Німеччини чи Ізраїлю), інші ж залишаються рамковими документами без статусу національного закону (як у випадку Молдови, Косово чи Кореї).

Усі ці документи мають спільні риси: вони тимчасово врегульовують конфлікт (не завжди остаточно вирішують конфлікт), створюють механізми міжнародного контролю чи співіснування, але не завжди остаточно вирішують питання суверенітету держави. Також рамкові домовленості створюють умови для миру, поступової реінтеграції та міжнародної легітимності.

Озвучені Президентом України через медіа 20 пунктів базової угоди про припинення війни в Україні є орієнтовними пропозиціями майбутнього миру та основою майбутніх домовленостей, які сформовані за зразком інших рамкових угод, з урахуванням особливостей збройного конфлікту.

Кожен із зазначених пунктів потребує ґрунтовного опрацювання для забезпечення національних інтересів України, її суверенітету та підтвердження міжнародно визнаних кордонів, а також надання відповідних міжнародних гарантій. Одним із чутливих питань, яке потребує правової визначеності в майбутньому, є пропозиція щодо запровадження спільного контролю над окупованим цивільним об'єктом ядерної енергетики – Запорізькою АЕС.

Вимоги щодо забезпечення ядерної та радіаційної безпеки підпадають під особливу дію стандартів міжнародного ядерного права. Будь-яка «спільна адміністрація» з іншими державами суперечить Конституції України та міжнародному праву, і таке управління з росією, яка фактично окупувала станцію, легітимізує її присутність і створює небезпечний прецедент. У світовій практиці подібний досвід відсутній, хоча досвід запровадження контролю над критичною інфраструктурою об'єктів енергетики мав місце у резолюціях Ради Безпеки ООН № 660 (1990), № 678 (1990) та № 687 (1991) – Ірак–Кувейт (1990–

1991 рр.)⁵⁰, коли міжнародне співтовариство через рішення Ради Безпеки ООН встановило контроль над критичною інфраструктурою та територією, щоб відновити суверенітет Кувейту.

Серед інших міжнародних прецедентів запровадження контролю над критичною інфраструктурою варто виділити:

Косово (1999–2008 роки), коли міжнародна адміністрація (UNMIK) отримала контроль над критичною інфраструктурою – енергетикою, транспортом, комунікаціями, й управління здійснювалося міжнародними органами, а не державою-окупантом;

Ірак після 2003 року, коли після падіння режиму Саддама Хусейна коаліційні сили контролювали нафтову інфраструктуру та енергетичні об'єкти у воєнних умовах. Цей досвід може бути використано для України щодо врегулювання гарантій безпеки експлуатації Запорізької АЕС.

Попри те, що мирні домовленості не мають універсальної моделі, укладення повноцінного мирного договору передбачає фактичне відновлення міжнародно визнаних кордонів, виведення іноземних військ та підтвердження суверенітету держави. Водночас можливості міжнародного тиску є обмеженими через інституційні механізми, зокрема право вето в Раді Безпеки ООН.

Проаналізований історичний досвід є важливим для України з аналітичної та порівняльної точок зору, однак жоден досвід не може розглядатися як пряма модель для наслідування. Український контекст, характер збройного конфлікту, його передумови та наслідки істотно відрізняються, що зумовлює потребу в адаптованих підходах до майбутнього врегулювання. У цьому контексті підписання політико-дипломатичного документа рамкового характеру має слугувати основою для майбутнього завершення війни в Україні та закласти юридичну базу для відновлення суверенітету на тимчасово окупованих територіях.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений чи перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

⁵⁰ United Nations Security Council. Resolution 660 (1990). United Nations. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/10608>; United Nations Security Council. Resolution 678 (1990). United Nations. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/102245>; United Nations Security Council. Resolution 687 (1991). United Nations. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/110709>